

kupu atu mo runga i te hua haere i te hoki iho ranei o te maha o nga Maori, a ka tono atu ahau kia koe kia apitia mai ki tenei i roto i te tari tetahi kupu whakaariaria o te maha o nga tangata.

Ki taku whakaaro kei te tae ki te kotahi rau me te rima tekau nga Maori no etahi wahi atu wahi o Atearoa kei te mahi kapia ko te nuinga no Waikato i uru ki roto i enei pukapuka tataau.

Kihai i tini nga Maori i hemo i roto i nga tau e rima kua hori nei, a ko nga tangata i hemo ko nga koroua me nga mea e pangia ana e te mate kohikiko, E toru anake i pangia e te mate tuwhenua (Maori leprosy) a no naia tata nei i pangia ai.

Naku na,

Ki Te Hekeretari o Raro, Tari Whenua Maori, Poneke.

H. W. PIHOPA, R.M.

No. 3.

G. T. WIRIKIHANA, Kaiwhakahaere Maori, Otorohanga, ki te HEKERETARI O RARO, Tari Whenua Maori.

E TA,—

Tari Maori, Otorohanga, 2 Mei, 1891.

No te mea katahi nei ka oti taku tataau o nga Maori mo te takiwa i whakataua ki ahau, e whawhai ana ahau ki te tuku atu i te tataau whakawhaiti a taku kaitango tataau.

Ka tukuna atu e ahau taku ripoata i muri tonu iho i taku hokinga mai i te Aroha i Hauraki meake nei hoki te haere ai ahau ki reira.

Ko te tataau tuturu o nga tangata katoa ahakoa tane wahine tamariki ranei o ia tau o ratou i roto i nga Kauti o Irena, o Rakarana, o Manukau, i Waikato, o Karamaena, o Hauraki, o Piako, o Ohinemuri, o Waipa, o Kawhia, me nga moutere e pa tata ana ki reira, me Piki Paria me Paria Nokinoki, e 7,655 to ratou maha ko te takiwa hoki tera i whakataua ki ahau. Apiti mai ki tetahi wahi o Taupo ki te Hauauru, me tetahi wahi o te Kauti o Clifton, no te mea e ngawari ke ana te tango i te tataau i reira i etahi atu wahi a e tae ana te maha o nga tangata o enei wahi ki te 993 tangata a hui katoa e 8,648.

Na te WIRIKIHANA,

Kaiwhakahaere Maori a te Kawanatanga kai Tango tataau hoki.

No. 4.

G. T. WIRIKIHANA, Kaiwhakahaere Maori, Otorohanga, Ki Te HEKERETARI O RARO, Tari Whenua Maori.

E TA,—

Tari Maori, Otorohanga, 16 o Mei, 1891.

Tapiri atu ki taku pukapuka (W 250/5) o te 2 o nga ra o Mei ki te pukapuka a taku kaitataau i te maha o te iwi Maori i roto i nga Kauti i runga hoki i nga moutere i pareia mai ki ahau a i tae nei te maha o nga tangata ki te 7,655 tangata apiti atu hoki ki tetahi pukapuka tataau o nga tangata e 993 e noho ana ki etahi wahi o Taupo ki te Hauauru me te Kauti o Kiripitana i pareia mai nei kia tataungia e ahau e nga kaitataau o era wahi no te mea e neke ke ana te ngawari o te tataau i konei i era atu wahi. Heoi me ki atu ano e ahau i uaua rawa taua mahi tataau ki toku Takiwa, no te mea kihai i pai nga Maori o te Takiwa kia Tawhiao kia tataungia ratou e taku kaitataau tuarua a kihai ano hoki ratou i pai ki te whakaatu mai i te nui o a ratou ngakinga me te maha o a ratou kararehe, i uaua rawa te tango i te tataau kua tukuna atu na, a kei etahi tataunga torotoru nei he mea whakaaro noa iho te tataau i nga Takiwa o nga Maori e piri ana kia Tawhiao. I whiriwhiria e ahau hei kaitataau tuarua he Maori he hawhe-kaihe he pakeha e whai matauranga ana ki te kahi mai i nga take e hihiatia ana. Heoi e mea ana ahau he mea tika kia ki atu ahau ahakoa te maha o nga arai me nga whakararuraru i kaha tonu taku tataau.

Kua whakapirihiia e ahau ki tenei etahi whika whakaariaria i te maha o nga Maori e ora mai nei i tenei tau i roto i ia Kauti kua oti nei te tataau e ahau, me te maha hoki o nga tangata i roto i ia kauti i te tukunga o te kaute o mua ake nei, me te maha haere me to hoki iho hoki o te maha o nga Maori i roto i nga tau e rima kua hori nei a e whakaatu ana aua pukapuka tataau katoa e 563 te hokinga iho te maha o nga tangata i roto i aua kauti tekau haunga ia a Taupo ki te Hauauru me te Kauti o Kiripitini ara i te tau 1886 e tae ana te maha o nga Maori ki te 8,218 a i te taenga ki te tau 1891 hoki iho ana te maha ki te 7,665. Otira ekore e taea te ki e tino tika ana tenei tataau i runga i te ahua raruraru o te tataau o nga Maori o te takiwa kia Tawhiao. E toru anake nga kauti e whakaatu ana i te hoki iho o te maha, a kei era kauti e whitu hui atu ki Pikiparia e maha haere ana te tangata, ko Kawhia te Kauti i hoki rawa iho te maha o te tangata a tae ana te hokinga iho ki te 805. Ko te take i penei ai te nui o te hokinga iho he tokomaha no nga tangata i noho kia Tawhiao i mua i whatiwhatihoe i roto i te Kauti o Kawhia kua heke ki pukekawa, he kainga e patata ana ki te Paina i roto i te Kauti o Rakarana; ko etahi ki Maungakawa, i roto i te Kauti o Piako. A he tokomaha nga Maori o Pukekawa i te marara atu ki te keru kapia me etahi atu mahi i te wiki i tataungia ai, na reira i kore ai e neke ake te maha o te Kauti o Rakarana i te 100. Ki taku mohio ko te take i hua ai nga tangata o nga Kauti o Rakarana, o Waikato, o Waipa, me Piako no te mea i te marara nga Maori o te taha kia Tawhiao i roto i aua kauti ki te keru kapia me etahi atu mahi i muri iho o ta ratou hekenga mai i Whatiwhatehoe, a na te maha o nga tangata e mahi ana kia te Purutana i runga i te reriwe o Rotorua i neke ake ai te maha o nga tangata i roto i te Kauti o Piako.

Kua koni ake te maha o nga tangata i roto i te Kauti o Irena kia kore nga tohutohu mai ki ahau ko nga hawhe-kaihe anake e noho ana i roto i nga iwi Maori me tataau. No te mea ahakoa etahi hawhe-kaihe torotoru nei ko te nuinga kei te noho i roto i te whare papa i te taone o Akarana me etahi wahi o waho atu ahakoa tane ahakoa wahine, a kei te noho ratou ano he Pakeha a kihai i tataungia e ahau. Hui katoa ratou e wha tekau. Tokorima nga Maori o Rarotonga tokorua nga tane tokotoru nga wahine kei a Paora Tuhaere me tona iwi i Orakei e noho ana i roto i te Kauti o Irena, erangi kihai i uru mai era ki roto i taku tataau.